

POLITIKA I KULTURA

U Udinama kod Venecije već drugu godinu izlazi revija „Politica e cultura“ (Politika i kultura). Pored glavne redakcije u Udinama, revija ima i redakcije u Rimu, Lubljani (vodi je poznati jugoslovenski pesnik Ciril Zlobec), Parizu, špansku republikansku redakciju u Dusseldorfu.

„Politica e cultura“ izlazi dvomesечно; do sada je naišla na veoma dobar prijem kod čitalačke publike (prvi broj izašao je u tirazu od 1000 primeraka, a četvrti u 6300). Jugoslovenska saradnja počela je u drugom broju (ocena izložbe Janeza Bernika u ljubljanskoj Maloj galeriji, tri pesme Cirila Zlobeca i objašnjenje o rubrici „Pisma iz Jugoslavije“). U trećem broju Ciril Zlobec piše o jugoslovenskoj književnosti danas. Pored toga revija objavljuje reprodukcije skulptura Stojana Bačića. U četvrtom broju Maks Snuderl piše o ustavnim reformi u Jugoslaviji, a Ciril Zlobec i Luciano Morandini o mladoj jugoslovenskoj poeziji uz prevode stihova Branka Miljkovića, Ivana Mišljanca, Gregora Srneca i Mateje Matevskog. Vaska Pope, Stevana Račkovića, Josipa Pupućića Slavka Mihalčića i Ljubisava Miličevića. O skulpturama Draga Tršarar, čije su reprodukcije objavljene u ovom broju, piše Zoran Kržišnik. U narednim brojevima biće reči o problemima nacionalnih manjina i o današnjoj jugoslovenskoj inteligenciji.

Značajna karakteristika revije je što nije informativna nego pretežno problematska. Gotovo svaki prilog proučen je komentarom redakcije, zapravo poređenjem stanja ili gledišta u jednoj ili drugoj državi, u jednoj ili drugoj kulturnoj sredini.

U želji da čitaoce „POLJA“ upozna i o političkom i kulturnom konceptom revije „Politica e cultura“ zamolili smo našeg saradnika Cirila Zlobeca da intervjuje, direktorka i glavnog urednika revije, pesnika Luciana Morandinja.

I Sta vas je navelo da pokrenete reviju „Politica e cultura“?

Razlog je koji su nas naveli da damo život reviji „Politica e cultura“ možemo formulisati ovako:

1. Nezdorovo stanje, rođeno iz oštro izraženog jaza, karakterističnog za naše vreme, između „politike“ i „kulture“, koje se često osećaju kao dva sasvim suprotna elementa, a ne kao nešto zajedničko, zbog dvostruke perspektive koja tehnički je jednu i drugu i oduzima im one ljudske korene bez kojih će i politika i kultura skliznuti na nivo obične specijalizacije u kojoj je skamenjana svaka pobuda i iz nje isključen svaki konkretan i živ odnos.

Urednici revije „Politica e cultura“ osetili su i osećaju potrebu i nužnost, koje su vidljive već na naslovnoj strani revije, da sa „i“ (svezom) (što ponovo naglašavamo i u uvodniku četvrtog broja, koji smo vrlo namerano nazvali „Za novi humanizam“) približimo politiku kao ljudskost (znači kulturu) kulturi kao nečemu konkretnom, znači istoriji, dialektičkim odnosom između masa, što je opet politika...

2. Iz toga, mislim, dovoljno jasno proizlazi druga postavka našeg tvrdjenja „da hoćemo uvek da budemo na strani čoveka“. Ne mislimo se, naravno, zadovoljiti tom jednostavnom „deklaracijom“, nego se angažovati za kulturnu delatnost u konkretnom, gore spomenutom smislu, znači stvoriti „odnos“, početi „razgovor“, uspostaviti „poređenje“, bez straha da ćemo se kompromitovati, bez straha da „govorimo“ i, uvek sa gledišta našeg shvatanja, ocenjujemo položaj.

3. Iz ovog proizlazi još jedno naše gledište (u smislu logičkog neopozitivizma): da je, naime, potrebno, ako hoćemo da dopremo do značajne ocene, odbaciti, otkloniti svako dogmatičko nametanje gledišta u prousudjivanju pojedinih problema. Naime, smatramo da je dogmatizam, pogubna i zarazna bolest ljudskog roda“. Razumljiva je, dakle, i naša želja za poređenjem ideja i vrednovanja političkih, ekonomskih i kulturnih fenomena, kako bi čitalac mogao — komparacijom različitih gledišta — doći do sopstvenog suda. Kao rečiti primer toga navodimo komparativnu studiju, objavljenu u četvrtom broju revije „Politica e cultura“, koja se odnosi na evropske ustave (italijanski, jugoslovenski i francuski).

Svi ovi temeljni potezi traženja najtešnje se vezuju za moralne osnove naše potpune vernosti Pokretu otpora, čiji plod svakako nije ono što nam nudi sadašnje komformističko uređenje, jer „otpor“ znači za nas „totalnu borbu protiv svega što nas ometa na putu do potpune realizacije ljudske ličnosti“.

I smatramo da nismo sanjari ako osporavamo, i ako predlažemo svim starim i novim borbama otpora da osporavaju pravo legitimnosti, rođene iz žrtava palih za slobodu, tu italijanskoj političkoj panorami koju nam, do kraja sterilizovano, svaki dan nude.

šu pobudu, po ugledu na nas stvori nešto slično u smislu organizovane kulture.

Mislim da nije neumesno govoriti o mogućnostima da se u Udinama (pod pokroviteljstvom Centra za kulturna istraživanja „Piero Calamandrei“) i revije „Politica e cultura“ održi kongres svih živih i aktivnih krugova nacionalne provincije.

Revija je i u inostranstvu naišla na široko odobravanje: mislim na izrazite aktivne solidarnosti (u isključivo kulturnom smislu, razumljivo), koji nam dolaze bezmalno sa svih strana: iz Francuske, Nemačke, Jugoslavije i od istinskih glasnika republikanske Španije koje se još opire.

IV Imate li možda neki poseban plan o daljoj delatnosti revije u smislu problematike stvorene iz odnosa trougla Italija — Jugoslavija — Austrija?

V Verni svojim planovima, želimo da od revije „Politica e cultura“ stvorimo popršte komparacije i raspravljanja o svim onim problemima (kulturnim, političkim i umetničkim) koji interesuju ova tri susedna naroda, jer, ponavljam, po našem mišljenju, samo iz produbljene poznavanja mogu da izrastu međusobni razgovor, pravi odnosi i međusobno poštovanje. Mi smo za čoveka; a to znači da smo, bez ikakvog ograničenja, geografsko-empirijskog tipa, za kulturu a ne za presude, koje su uvek samo „medje“ i izvori zablude.

VI Kod nas, u Jugoslaviji, primili smo reviju „Politica e cultura“ sa stvarnim simpatijama i živim interesovanjem; delatnost njenih urednika posebno je cenjena, ako se setimo žalosnih incidenata koje su izazvali sovinski u Trstu i u nekim krajevima Italije. Kakav odnos, po vašem mišljenju, ima većina italijanskih intelektualaca prema ponovnom oživljavanju sovinitizma?

Na pitanje odgovaram sa potpuno jasnom svesću: odgovori krugovi za te sumnjive podvige nemaju nikakve veze sa kulturno-političkom perspektivom; njihova kultura je, naime, bez ikakve dialektičke veze sa životom i sa istorijom; to je psevdokultura i kao takva negira samu sebe. Zato je njihova takozvana „politika“ samo taktika nereda, nerazumevanje i frakture.

Istinska kultura (a ona je u Italiji u apsolutnoj većini) izraz je opozicije svakom gledištu takve vrste. I upravo je to razlog da pozivamo sve intelektualce da se udruže: iz njih, naime, izvire onaj most preko koga čovečanstvo može srećno koraćati u miru.

VII Mada do sada još niste imali mogućnosti da dublje upoznete savremenu jugoslovensku književnost, možda ste ipak o njoj mogli steoiriti nekakvu predstavu na osnovu dve male panorame poezije koje su objavljene u četvrtom broju revije „Politica e cultura“ i u dvadesetom broju revije „La situazione“, odnosno na osnovu onih pojedinačnih tekstova koje ste tu i tamo već ranije čitali?

Sigurno, nekakvu predstavu već imam i mislim — mada još nedovoljno produbljena — da je dosta tačna. Sadašnji trenutak jugoslovenske umetnosti veoma je zanimljiv, pre svega zbog njene vitalnosti u traženju, kako u etičkom tako i u formalnom i jezičkom smislu. I čini mi se da je bolest „pomodnosti“ kod vas narabežalenja. To je za mene naročito važno jer govori, i izgleda mi sasvim jasno — izvinjavam se zbog ovih tvrdnji koje mi nameće isključivo iskrenost, a ne bih hteo da zvuče „usiljeno“, ili kao izraz „uljudnosti“ — o slobodi umetnika. Osećam da je njegovo traženje najvećih dubina svoga Ja i Ja drugih samo izraz njegove unutrašnje nužnosti.

A šta drugo i da očekujemo od umetnika?

Drugo, isto tako važno i poznato činjenicu (o tome se, naravno, ovde ne može govoriti jer zahteva ozbiljenje i daleko sežnije raspravljanje) označava vernost umetnika jednom načinu moralne i ljudske obaveze koja se ne rasplinjava u individualističkim i dekadentnim tokovima.

I ZBOR

IZ LISTOVA I ČASOPISA

EDVARD KARDELJ: „...Nova odnosi koji su se stvorili u našoj zemlji proizvode i neka nova idejna kretanja i u poslednje vreme ima sve više „filozofa“ koji sa neke olimpijske visine apstraktnog humanizma i demokratizma govore kako sve ovo što se kod nas sada radi, na kraju krajeva nije ništa, jer nismo uspeli učiniti čoveka dobru, nismo uspeli iz odnosa medru ljudima odstraniti sve elemente nasilja, nedemokratizma itd. Mi, naravno, ne mislimo da će mere koje preduzimamo kod nas preko noći stvoriti idealno društvo. Pošto je progress veći, čitao je da idealnog društva i nema, jer se ljudi uvek tražiti idealna rešenja. Takođe, ne tvrdimo da je nova rešenja automatski ljudima poboljšati materijalni položaj, niti da će iz našeg društvenog sistema i odnosa medru ljudima automatski iščeznuti sve negativne pojave. U stvari očekujemo dvoje: prvo, da oslobodjeni rad dobije širu, četvrtu materijalnu bazu za akciju i da preko njega individuum — po jedini radni čovek dobije više prostora za svoj stvaralački delatnost, za izgradnju samog sebe kao slobodnog, svesnog čoveka, u onoj meri u kojoj, naravno današnji materijalni i moralni uslovi dozvoljavaju; i, drugo, da dohodak prema radu postane dominantna pokretačka snaga društvenog materijalnog razvika...“

Tu i tamo se čuju prigovori o dehumanizaciji rada, o dinariskom fetišizmu, o komercijalizaciji duhovnog života itd.

Nesumnjivo, i naš društveni život — kao svaki drugi na zemaljskoj kugli, danas i od vajkad — prate materijalističko-egoističke težnje pojedinaca. To je u prirodi čoveka, a iščeznuće iz ljudskog društva tek kada materijalni razvika čovečanstva bude dostigao nivo na kome će materijalne vrednosti izgubiti za čoveka značaj vrednosti. To, najzad, zna svaki pametan čovek, i neće brkati društveno-istorijsku ulogu i značaj određenih ekonomskih i društvenih odnosa sa manifestacijama ljudske prirode.

Ali ipak, jedan deo kritičara sa pozicija „humanizma“ i „demokratizma“ čini upravo to.

Gde su izvori takvih kritika?

S jedne strane tu ima opravdanih, zdravih, progresivnih težnji, da se pored ekonomske, materijalne, društveno-političke i idejne komponente našeg društvenog razvika snažnije afirmira i duga komponenta — ljudskog, humanog, kulturnog, itd. Mislim da se sa takvim tendencijama možemo samo složiti, jer su to i težnje SSRNJ. I zaista, danas postoji više uslova nego ikada ranije da pojačamo svoje napore i u tom pravcu. Nema sumnje da i susret sa aktuelnim negativnim pojavama na terenu prouzrokuje opravdanu reagovanju te vrste i u stvari ne predstavlja ništa drugo nego jedan oblik kritike koja je, ustalo, došla do izražaja i u poznatom pismu Izvršnog komiteta SKJ.

Drugo, pojedini mladi intelektualci koji su se našli pred raznim tegobama realnog života — ponekad materijalne prirode, a ponekad takvih kakve proizlaze iz idejnog nesnalaženja, nedovoljnog znanja, stvaralačke nesposobnosti itd. — veoma rado beže u neke apstraktne humanističke konstrukcije, pri čemu misle da izgledaju veoma učeni i revolucionarni, a u stvari postaju jalovi filistri ili bespomoćni frazeri. Društvo nije škola, u kojoj učitelj — u ovom slučaju intelektualac — „humanizma“ — vaspitava ljude o tome šta je dobro i šta nije. I kao što mora električar bar nešto znati o zakonima po kojima dejstvuje električna struja, tako onaj koji želi da filozofira o društvu mora bar nešto znati o zakonima koji pokreću društvo i odnose medru ljudima. A tu prazne fraze o hu-

manizmu i demokratizmu i o dobrom i o zlu nikako nisu dovoljne za orijentaciju.

Po svojoj misaonoj sadržini „filozofija“ te vrste retko prelazi granice naivnog i plitkog idealizma električki priklupljenog sa svih vetrova, i prema tome ne predstavlja nikakvu novu pojavu, ali ja mislim da tu konfuziju treba ipak nazvati pravim imenom i ne dozvoliti da se diči paunovim perjem humanizma i demokratizma...“

(„Politika“, 22. III 1961)

MILENTIJE POPOVIC: „... U ovoj oblasti (kultura i umetnost — prim. red.) mi imamo u osnovi dve vrste zastranjivanja, dve krajnosti, dve nesocijalističke i nehumanističke tendencije protiv kojih se treba boriti.“

Na jednoj strani se pokušava da se u ime stvaralstva i za demokraciju, u ime tzv. „vrhunskih dostignuća“ u umetnosti, kritikuje svaka demokratizacija u oblasti umetnosti, da se brani i širi jedan aristokrasko-akademski ukus i manir.

Na drugoj strani se, tobož u borbi protiv akademizma i za demokratizaciju umetnosti, ili ne vodi borbu protiv, ili se dopušta da ovlada banalnost, loš ukus, šund itd.

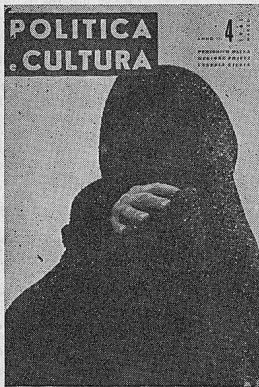
I jedna i druga krajnost su ne-socialističke i znače dehumanizaciju. Mi se moramo boriti protiv obe krajnosti. Naša politika, stvarna socijalistička politika u oblasti kulture, mora težiti tome da stvara društvene uslove i da stalno i sve više podiže umetnički i kulturni nivo radnih ljudi kako bi oni mogli biti korisnici ovog stvaralstva. Isto tako, ona mora težiti tome da omoguću da se u oblasti „vrhunskog“ stvaralstva naše snage razvijaju što više.

Stvarna socijalistička demokratizacija u oblasti kulture i umetnosti zahteva, pretpostavlja borbu protiv lošeg ukusa, banalnosti i šunda. Stvarno vrhunsko stvaralačko zahteva borbu protiv akademičarsko-aristokraskog manira, koji u krajnjoj liniji umetnost i kulturu zatvara u salone i klubove za „povašćenje“ i „izabrane“, koji širi prezir prema tzv. „publici“ — što u krajnjoj liniji u našim uslovima znači — prema radnom čoveku...“

„Mi smo kadri da protivrečno između ovih dveju tendencija, koja objektivno postoji, prebrodimo, savladujemo u hodu, i to progresivno, ne žrtvujući osnovne humanističke i socijalističke vrednosti ni na jednom od oba kraja borbe na području kulturne politike.“

Za takvu politiku, međutim, nema unapred gotovih šablona i recepta po kojima bi se moglo učiti i vladati. Zato se o njoj mora uvek i u svakoj sredini, u svakoj komuni, posebno, raspravljati, posebno se moraju analizirati potrebe i nivo, mogućnosti i snage, i na osnovu toga definisati konkretnu politiku i utvrditi materijalne okvire...“

(„Borba“, 20. III 1961)

III Na kakav je odjek revija naišla u italijanskim krugovima? Kakav je prijem doživela kod onih krugova u inostranstvu koji su imali mogućnosti da je upoznaju i ocene?

Revija je u Italiji, mogu reći, značila pravo iznenađenje, u toliko više što udovoljava čisto konkretnim i širokim zahtevima, posle otpora preovladavajućoj atmosferi nemoći i zagušljivosti. Što se tiče prijema kod drugih italijanskih revija da spomenem, na primer, reviju „Ponte“ iz Firence čije je pisanje o reviji „Politica e cultura“ bilo zaista laskavo. Naravno da sa osobitim zadovoljstvom konstatujemo interesovanje i gledišta brojnih krugova naše nacionalne provincije, koja i sama pokušava da, pozdravljajući na-

„POLJA“ uredjuju: Gojko JANJUŠEVIĆ, Tomislav KE-TIG, Pavle POPOVIĆ, Bogdanka POZNANOVIĆ, Dejan POZNANOVIĆ, Mileta RADO-VANOVIĆ i Milan A. TABAKOVIĆ. Glavni i odgovorni urednik Dejan POZNANOVIĆ. — List izdaje NIP „Progres“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20.1. — Tekući račun br. 151. -/11-514. — Redakcija „Polja“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20.1. Tel. 33-60. — Rukopise treba slati otkucane na pišakoj mašini. Neobjavljeni rukopisi se ne vraćaju. — Godišnja pretplata 300 dinara. Pojedini broj 30 dinara. — Štampa „Forum“, Novi Sad.

Crteži: B. POZNANOVIĆ

487/63
1961